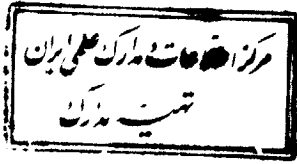

۲۵۵۵۳

۱۳۸۰ / ۵ / ۲۰

دانشگاه تربیت معلم

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

گروه برنامه ریزی و آموزش

پایان نامه:

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

موضوع:

تحلیل و ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی
تحصیلی براساس روش بنجامین بلوم و همکاران از طبقه بندی هدف‌های
رفتاری در سطوح حیطه شناختی و نیز روش ویلیام رومی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر بهرام محسن پور

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر رضا محمودی

پژوهشگر:

قادر برزگر

بهار ۱۳۸۰

013247
۳۵۵۵۳

پسته تعالی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای قادر برزگر

دانشجوی رشته: : برنامه ریزی درسی

دانشکده: روان شناسی و علوم تربیتی

تحت عنوان: "تحلیل و ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتابهای جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی بر اساس روش بنجامین بلوم و همکاران از طبقه بندی هدفهای رفتاری در سطوح حیطه شناختی و نیز روش ویلیام رومی

در ساعت: ۱۲/۳۰ روز: دوشنبه ۱۲/۳۰ - ۱۱/۳۰ در محل سالن سمعی و بصری دانشگاه با حضور کمیته ای مرکب از استاد راهنما، استادمشاور، استادان داور و مدیر گروه (نماینده تحصیلات تکمیلی) برگزار گردید.

پس از شنیدن گزارش دانشجو و چگونگی پاسخگویی نامبرده به سئوالات مطرح شده در ارتباط با رساله یادشده پایان نامه مذکور با نمره $\frac{17}{20}$ (درجه .بهای) مورد تأیید قرار گرفت.

جناب آقای دکتر بهرام محسن پور	استاد راهنما
جناب آقای دکتر رضا محمودی	استادمشاور
جناب آقای دکتر مجید علی عسگری	استاد داور داخلی
جناب آقای دکتر پروند	استاد داور خارجی
جناب آقای دکتر مجید علی عسگری	نماینده تحصیلات تکمیلی

مدیر گروه برنامه ریزی و آموزش
مجید علی عسگری

تقدیم به:

مادر مکتب نگار سرای دل است

تقدیر و تشکر

سپاس بیکران خداوندی را که باران رحمتش همواره بر شوره‌زار تفتان وجود ما می‌بارد و ما را در سیر از آدمیت به انسانیت و سپس قرب به خود رهنمون می‌سازد.

بر خود لازم می‌دانم از زحمات استاد فرزانه جناب آقای دکتر بهرام محسن‌پور که با رهنمودهای حکیمانه خویش در تمام مراحل پژوهش، قوت قلب اینجانب بوده و همواره با دقت نظر علمی، صمیمانه و شکیبانه بنده را یاری کردند و نیز از استاد معظم جناب آقای دکتر رضا محمودی که با راهنماییهای ارزشمند و مفید خویش پژوهشگر را در اجرای این پژوهش یاری نمودند، سپاسگزاری نمایم.

همچنین از آقای دکتر مجید علی‌عسگری، مدیرگروه محترم برنامه‌ریزی و آموزش و نیز آقای مهندس صفر نصراله‌زاده مدیر کل محترم امور دانشجویان شاهد و ایثارگر دانشگاه تبریز که در طول تحصیل این دوره، بنده را مشمول لطف و مرحمت خویش قرار دادند قدردانی می‌نمایم.

در پایان به خود وظیفه می‌دانم، از پدر و مادر بزرگوام و خواهران و برادران عزیزم که دعای خیرشان همواره بدرقه راهم بوده و با تحمل سختیها و مشقت‌های بیشمار، در راه تحصیل علم و دانش مشوق من بوده‌اند، تشکر نمایم.

چکیده پژوهش

عنوان پژوهش

تحلیل و ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی براساس روش بنجامین بلوم و همکاران از طبقه‌بندی هدف‌های رفتاری در سطوح حیطه شناختی و نیز روش ویلیام رومی.

بیان مسئله:

تدوین و تألیف کتاب‌های درسی باید به شیوه‌ای تنظیم و سازماندهی شود که به جای انتقال دانش و معلومات به ذهن دانش‌آموزان، آنها را در جریان یادگیری فعال کند. کتاب‌های جغرافیا نیز از این قاعده مستثنی نیستند و محتوای آنها باید به شیوه فعال ارائه شود. محتوایی که شاگرد را به فعالیت و اندیشیدن سوق می‌دهد محتوای فعال و محتوایی که جهت‌گیری اصلی آن انتقال حقایق و وقایع به صورت خشک و مکانیکی به دانش‌آموزان است، محتوای غیرفعال نامیده می‌شود.

امروزه، طبقه‌بندی هدف‌های رفتاری در سطوح حیطه شناختی که حاصل فعالیت متخصصانی چون بلوم و همکاران او می‌باشد، بعنوان چهارچوبی، برنامه‌ریزان را در طرح‌ریزی تجارب یادگیری و تدابیر ارزشیابی کمک می‌کند.

اهداف کلی تحقیق:

هدف‌های کلی این تحقیق، تحلیل محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی براساس طبقه‌بندی بلوم از هدف‌های رفتاری در سطوح حیطه شناختی، بررسی میزان به کارگیری شیوه فعال در ارائه محتوای کتابها به روش ویلیام رومی و فراهم آوردن اطلاعات و ارائه پیشنهادهایی

برای برنامه‌ریزان به منظور بهبود اصلاح روشهای تدوین برنامه‌های درسی می‌باشد.

سؤال‌های ویژه تحقیق:

- ۱- آیا در تهیه محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی به همه سطوح حیطه شناختی توجه شده است؟
- ۲- آیا متن کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی به شیوه فعال ارائه شده است؟
- ۳- آیا پرسش‌ها و تکالیف آخر هر فصل کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی به روش فعال ارائه شده است؟
- ۴- آیا در تهیه تصاویر و نمودارهای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی، روش فعال به کار گرفته شده است؟
- ۵- آیا تحلیل و ارزشیابی محتوا (متن) براساس نظرات بلوم و رومی دارای نتیجه یکسانی است؟

روش تحقیق:

در این پژوهش با توجه به ماهیت اهداف و سوال‌های ویژه تحقیق از روش «تحلیل محتوا» که به نوعی، روش تحقیق توصیفی است، استفاده شده است.

ابزار گردآوری اطلاعات:

برای جمع اطلاعات در رابطه با هدف‌های رفتاری و طبقه‌بندی آنها در سطوح حیطه شناختی از جدول «هدف - محتوا» و نیز برای ارزشیابی متن، پرسش‌ها و تصاویر از روش‌های خاص پیشنهادی ویلیام رومی استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری:

جامعه آماری این پژوهش، کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی در سال ۱۳۷۹ می‌باشد. پژوهشگر به منظور بدست آوردن نتایج قابل اعتماد، جامعه آماری را به عنوان نمونه در نظر گرفته و از نمونه‌گیری صرفنظر کرده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش:

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی شامل جداول فراوانی، درصدی و نمودار و همچنین جداول «هدف-محتوا» استفاده شده است. علاوه بر این، از شاخص یا ضریب درگیری دانش‌آموز با محتوا که توسط ویلیام رومی پیشنهاد گردیده، استفاده شده است.

نتایج پژوهش:

در پاسخ به سوال اول تحقیق، یافته‌ها حاکی از آنست که سطوح درک و فهم، دانش و تا حدودی کاربرد بیشتر از سطوح تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزشیابی مورد توجه بوده است. اصل سلسله مراتب یادگیری، بویایی و زمینه یادگیری چندگانه رعایت نگردیده است. چنین محتوایی یادگیری پایدار بدنبال ندارد و محتوای کتاب‌های جغرافیا، زمینه رشد و کشف اصول جدید، خودآموزی دانش‌آموز و رشد فکر او را هم فراهم نمی‌آورد.

در پاسخ به سوال دوم تحقیق، یافته‌ها؛ بیانگر آنست که ضریب درگیری با متن، کتاب‌های اول، دوم و سوم به ترتیب ۰/۱۵، ۰/۲۲ و ۰/۳۳ می‌باشد که نشانگر ارائه غیرفعال محتوا و تأکید بر حافظه‌پروری و یادگیری طوطی‌وار است. ضرایب درگیری بدست آمده نشان می‌دهد که نحوه ارائه متن کتاب‌ها رو به بهتر شدن است. بطوریکه ضریب درگیری با متن کتاب سوم با حداقل مطلوب مورد نظر رومی نزدیک است.

در پاسخ به سوال سوم تحقیق، یافته‌ها؛ نشانگر آنست که بطور کلی ضریب درگیری با

پرسش‌ها و تکالیف کتاب‌های جغرافیای اول، دوم و سوم راهنمایی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۵۲ و ۱/۳۷ است که بیانگر ارائه فعال تکالیف می‌باشد. برای اینکه ضریب بدست در دامنه مطلوب (۰/۴ و ۱/۵) مورد نظر رومی قرار می‌گیرد.

در پاسخ به سوال چهارم تحقیق، یافته‌ها نشان می‌دهد که ضرایب درگیری با تصاویر کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی به ترتیب ۱، ۰/۷۲ و ۰/۸۰ محاسبه شده است که نشانگر ارائه فعال تصاویر و نمودارهای کتاب‌های مذکور است و دانش‌آموز را به درگیری با مطلب و انجام فعالیت‌های فکری تشویق می‌کند.

در پاسخ به سوال پنجم تحقیق، یافته‌ها مبین آنست که بیشتر اهداف رفتاری در سطوح پایین یادگیری قرار دارند که به مفهوم تأکید بر حافظه پروری است. متن کتاب‌های جغرافیا نیز به شیوه غیرفعال طراحی شده و دانش‌آموزان را به طور مطلوب در فعالیت‌های یادگیری درگیر نمی‌کند. چنانچه ملاحظه می‌شود نتایج بدست آمده از هر دو روش بلوم و رومی تقریباً همخوانی دارند. یعنی متن کتاب‌ها به صورت غیرفعال و با تکیه سطوح پایین یادگیری تألیف شده‌اند.

پیشنهادها براساس یافته‌های پژوهش:

۱- برنامه‌ریزان کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی تحصیلی باید محتوای کتابهای مذکور را به گونه‌ای طراحی کنند که اهداف حیطه شناختی در همه سطوح تحقیق یابند. یعنی تأکید بر سطوح پایین حیطه شناختی و کم توجهی به سطوح دیگر پرهیز نمایند. به عبارت دیگر، علاوه بر هدف‌های دانش، به هدف‌های پردازش که اغلب شامل انجام اعمال ذهنی بر روی اطلاعات و کاربرد آنها به هنگام مواجهه با مسایل و همچنین تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزشیابی می‌باشد، توجه کنند. این امر باعث ایجاد، توازن، رعایت سلسله مراتب یادگیری، پویایی و زمینه یادگیری چندگانه در خصوص محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی می‌شود.

۲- نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در اغلب موارد نحوه ارائه محتوای متن کتاب‌های جغرافیا به شیوه فعال تدوین نگردیده و دانش‌آموزان به اندازه کافی در یادگیری درگیر نمی‌شوند. بنابراین شیوه ارائه متن کتاب‌ها به بازنگری اساسی نیازمند است.

۳- براساس نتایج پژوهش حاضر، پرسش‌ها و تکالیف فصول دوم و ششم کتاب دوم راهنمایی و فصول اول و دوم کتاب سوم به شیوه فعال ارائه نشده است و دانش‌آموزان را در جریان آموزش به مشارکت دعوت نمی‌کند. به این اعتبار بازنگری در آنها و توجه به معیار شیوه ارائه فعال ضروری به نظر می‌رسد.

۴- یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تصاویر و نمودارهای فصل یک کتاب اول راهنمایی و فصل چهارم کتاب دوم به شکل فعال ارائه نگردیده است. بنابراین بازنگری در آنها ضروری است.

۵- پیشنهاد می‌شود، از نتایج این پژوهش. هنگام تجدیدنظر در کتاب‌های درسی، جغرافیا استفاده شود.

۶- برنامه‌های تربیت معلم، برای تمام مقاطع تحصیلی به گونه‌ای طراحی شود، تا شیوه‌های فعال نمودن دانش‌آموزان در جریان یادگیری به معلمان آموخته شود.

پیشنهاد برای تحقیقات آینده:

۱- متن کتاب‌های جغرافیایی دوره راهنمایی با استفاده از فرمول‌های محاسبه سطح خوانایی مانند «فرای»، «کانینگ»، «فلش» مورد تحلیل قرار گیرد و سپس نتایج آن با میزان شیوه ارائه فعال از نظر رومی مقایسه گردد.

۲- محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی براساس طبقه‌بندی هدف‌های رفتاری در سطوح حیطة عاطفی و روانی - حرکتی تحلیل گردد و سپس نتایج با توزیع فراوانی اهداف رفتاری در سطوح حیطة شناختی مقایسه گردد.

۳- پرسش‌های کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی با استفاده از روش بلوم و همکاران و سطوح هوشی گیلفورد مورد تحلیل قرار گیرد و نتایج آن با پژوهش حاضر مقایسه گردد تا رابطه بین این نظریه‌ها مشخص گردد.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

□ فصل اوّل: طرح تحقیق

- ۲ - مقدمه
- ۳ - بیان مسئله
- ۵ - اهداف کلی
- ۵ - سؤال‌های تحقیق
- ۶ - روش تحقیق
- ۶ - جامعه آماری
- ۶ - نمونه آماری
- ۶ - ابزار گردآوری اطلاعات
- ۷ - روش تجزیه و تحلیل
- ۷ - اهمیت و ضرورت مسئله
- ۸ - تعریف واژه‌های کلیدی و اصطلاحات

□ فصل دوّم: ادبیات و پیشینه تحقیق

- ۱۲ - تاریخچه تحولات برنامه‌ریزی
- ۱۴ - تاریخچه برنامه‌ریزی درسی در ایران
- ۱۴ - ضرورت و اهمیت تعیین و تنظیم اهداف در تعلیم و تربیت
- ۱۵ - منابع تعیین هدف‌های آموزشی

- ۱۶ - طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی.....
- ۱۸ - اهمیت و جایگاه کتاب درسی در نظام آموزشی کشور و لزوم تحلیل و ارزشیابی آن.....
- ۲۰ - ضرورت کاربرد اصول برنامه‌ریزی درسی در تدوین محتوای کتاب‌های درسی.....
- ۲۳ - مراحل برنامه‌ریزی درسی.....
- ۲۶ - مفهوم محتوا.....
- ۲۷ - معیارهای انتخاب محتوا.....
- ۲۹ - مسایل اساسی در سازماندهی محتوا.....
- ۲۹ - دیدگاه‌های اساسی در انتخاب محتوا.....
- ۳۱ - شیوه‌های ارائه محتوای کتاب‌های درسی.....
- ۳۱ - الف - شیوه ارائه غیرفعال محتوا.....
- ۳۲ - ب - شیوه ارائه فعال محتوا و دیدگاه دانشمندان و صاحب‌نظران.....
- ۴۶ - مروری بر پژوهش‌های انجام‌یافته.....

□ فصل سوم: روش انجام تحقیق

- ۵۲ - مقدمه.....
- ۵۲ - روش تحقیق.....
- ۵۳ - جامعه آماری.....
- ۵۳ - نمونه آماری.....
- ۵۳ - الگوهای مورد استفاده برای تحلیل محتوا.....
- ۵۷ - روش آماری و شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات.....

□ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

- ۶۱ - مقدمه
- ۶۲ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای اول راهنمایی براساس طبقه‌بندی بلوم
- ۸۳ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای دوم راهنمایی براساس طبقه‌بندی بلوم
- ۱۰۴ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای سوم راهنمایی براساس طبقه‌بندی بلوم
- ۱۲۱ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای اول راهنمایی براساس روش ویلیام رومی
- ۱۳۰ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای دوم راهنمایی براساس روش ویلیام رومی
- ۱۳۹ - تجزیه و تحلیل محتوای کتاب جغرافیای سوم راهنمایی براساس روش ویلیام رومی

□ فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۱۵۲ - مقدمه
- ۱۵۲ - نتایج سؤال اول تحقیق
- ۱۵۸ - نتایج سؤال دوم تحقیق
- ۱۶۰ - نتایج سؤال سوم تحقیق
- ۱۶۲ - نتایج سؤال چهارم تحقیق
- ۱۷۳ - نتایج سؤال پنجم تحقیق
- ۱۶۳ - مروری بر پژوهشهای پیشین و مقایسه آنها با پژوهش حاضر
- ۱۶۵ - محدودیت‌های تحقیق
- ۱۶۶ - پیشنهادها براساس یافته‌های پژوهش
- ۱۶۷ - پیشنهاد برای تحقیقات آینده

فصل اوّل:

طرح تحقیق